

## ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР ПЕДАГОГИКА

ӘОЖ 659.15

**Джаналиев Е.М.**, техника ғылымдарының кандидаты

**Қуптлеуова С.Т.**, студент

Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті, Орал қ., ҚР

### ЭКСПО-2017: ҚАЗАҚСТАННЫҢ БОЛАШАҒЫ

#### Аннотация

Мақалада «Экспо-2017» Халықаралық көрмесін ұйымдастыру және өткізуге қатысты мәселелер қарастырылған. «Жасыл» экономикаға көшу себептері мен оны дамытудың негізгі бағыттары келтірілген.

*Түйін сөздер: «Экспо-2017» Халықаралық көрмесі, энергия, «Жасыл» экономика»*

«Экспо 2017» - Қазақстанның елордасы Астана қаласында Халықаралық көрмелер бюросымен (ХКБ) ұйымдастырылатын Халықаралық көрме. Астанадағы «EXPO-2017» көрмесі ТМД елдері мен Орталық Азия аумағындағы өткізілетін ең алғашқы халықаралық деңгейдегі көрмеге айналуы мүмкін.

«EXPO-2017» халықаралық көрмесін Астанада өткізу – Қазақстанның негізгі жобаларының бірі. Мұндай ауқымды шараны еліміздің астанасында ұйымдастыру туралы Мемлекет басшысы бастама көтерді. Көрме 2017 жылдың 10 маусымы мен 10 қыркүйегі аралығында өтеді. Ұйымдастырушылармен таңдалған тақырып *Future Energy* (Болашақ қуаты) болып табылады. Астана ұсынған көрменің тақырыбы «Болашақтың энергиясы» деп аталады, ол баламалы энергия көздеріне және «жасыл» экономикаға арналған. 2012 жылғы 22 қарашада ХКБ-ге мүше 161 елдің өкілдерінің жасырын дауыс беру барысында Астана «EXPO-2017» халықаралық мамандандырылған көрмесі өтетін орын болып таңдалды. Астананың өтінімін 103 ел қолдады [1]. Бұл ТМД елдерінде өтетін алғашқы көрме болмақ. Астанадағы бүкіләлемдік көрме 3 айға дейін жалғасатын болады. Оған әлемнің 100-ге жуық елі және 10 халықаралық ұйым қатысады деп болжанады. Жалпы саны шамамен 5 миллионды құрайтын турист келеді, келушілердің жалпы санынан 85%-ын қазақстандықтар, ал 15%-ын шетел мемлекеттерінің азаматтары құрайды деп жоспарланып отыр, олардың көпшілігі ТМД елдері мен Қытай. Ал туристердің едәуір саны Еуропа, Түркия және АҚШ-тан келеді деп күтіледі.

«EXPO-2017» көрмесінің «Болашақтың энергиясы» тақырыбы ең үздік әлемдік энергия сақтау технологиясын, күн, жел, теңіз, мұхит және термалды су тәрізді бүгінде бар баламалы энергия көздерін пайдалануда, жаңа дайындықтар технологияны пайдалануға мүмкіндік береді. Жаңа қонақүйлер салынады, жаңа жұмыс орындары ашылады, жеңіл рельсті трамвай жолдары салынып, сауда-саттық дамиды. Шағын және орта бизнес өркендейді. Сонымен қатар бұл көрме елдегі новаторлық рухты жанудың, ғылымға ұмтылуға құлшыныс берудің таптырмас тетігі. Көрме сондай-ақ елдің өндірістік қуаты мен ғылыми базасын технологиялық жаңғырту және экономиканы жүйелі әртараптандыру үшін қуатты серпін береді және Елорданың көрмелер объектілері құрылысы мен инфрақұрылымына едәуір жеке меншік инвестицияны тартуға мүмкіндік туғызады.

«EXPO-2017» бүкіләлемдік бірегей көрмесі – маңызы жағынан дүниежүзілік экономикалық форумдармен, ал туристік тартымдылығы бойынша, ең танымал әлемдік

деңгейдегі спорттық жарыстармен салыстыруға тұрарлық жаһандық ауқымдағы оқиға. Көрме сондай-ақ инновациялық идеялар алмасу және болашаққа қатысты ұжымдық көзқарас мүмкіндіктерін сенімді көрсету үшін ерекше алаң болып табылады. Көптеген қазақстандықтар біз қол созып отырған «болашақтың энергиясын» өз көзімен көре алады деді Елбасымыз «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында [2].

Энергия – бұл адамзат тіршілігінің дамуына жағдай жасаушы және ынталандырушы бірден-бір табиғи қайнар көз. ЕХРО көрмесін миллиондаған туристер тамашалайды, сондықтан әрбір ел өз мәдениетіндегі ұлттық өзіндік ерекшеліктерін танытатын және өздерінің экономикалық және технологиялық дамуының деңгейін бүкіл әлемге көрсететін бірегей көрме.

Көрменің басты мақсаты – жауаптылыққа шақыру, пікірталастар тудыру және адамдарға келетін зиянды барынша азайтып, энергия тұтынуды жоспарлап бақылау, білуге үйрету білімін қалыптастыру. Дүниежүзілік көрменің ие қалалары үшін – болашаққа адым жасаудың керемет мүмкіндігі. Көрмелер өзімен қала мен өңірге орасан зор экономикалық әлеуметті білдіреді: жаңа технологиялар, жабдықтар, көлік тасымалы және қызмет көрсету жүйелері, қала құрылысы мен сәулет өнері саласында алдыңғы қатарлы дайындықтар. Осының барлығы қалада өткен Дүниежүзілік көрме туралы естелік қалдырады [3, 4]. Дүниежүзілік көрмелер – көлемі, жаңашылдығы және келушілер саны бойынша бірегей оқиға. Бүгінгі таңда Халықаралық көрмелер бюросында 168 қатысушы мемлекет бар және олардың барлығы осындай елеулі көлемдегі оқиғаны өзінде өткізуге дайындығы мен қызығушылығын білдіреді. Жалпы «ЭКСПО (ЕХРО)» дегеніміз не? Оның бізге берер пайдасы қандай? Ол не туралы болмақ?

«ЭКСПО»-индустриализацияның символы. Техникалық жетістіктер мен техниканың өзін назарға салатын халықаралық көрме. «ЭКСПО» көрмелерінде әлемнің барлық мемлекеті өздерінің ең үздік технологиялық, ғылыми, мәдени жетістіктерін көрсетеді. Олар жаһандық дамудың жаңа күн тәртібін қалыптастырады. Мұндай іс-шараға әлемнің түкпір-түкпірінен ондаған ел, миллиондаған адам қатысады. Бәсі биік бәсекеде Астананың жеңіп шығуы бекерден бекер емес. Оған бірнеше факторлар ықпал еткендігі мәлім: біріншіден, елордамыздың әлемдік деңгейдегі шараны лайықты өткізе алатын орталық ретінде қалыптасқаны баршаға белгілі болды. Екіншіден, таңдаудың Қазақстан пайдасына шешілуі мемлекетіміздің табыстары жоғары бағаланғанын білдіреді және Еуразия өңірінде де оның даму келешегі кемел екенін айғақтай түседі. Үшіншіден, біздің «Болашақтың энергиясы» атты өзекті тақырыпты ұсынуымыз жеңіске жетуімізге көмектесті. Көп жылғы тарихы бар «ЭКСПО» көрмесі техникалық және технологиялық жетістіктерді, сондай-ақ оған мүше елдердің тарихын, дәстүрі мен мәдениетін көрсету үшін өткізіледі. [5]. Бұл көрме бүкіл әлемдік қоғамдастықтың және оны тамашалаушы миллиондаған адамның назарын өзіне аударатын ірі оқиға болып саналады. Қоғамның энергия көздеріне қол жеткізуі олардың әлеуметтік, экономикалық және экологиялық тұрақты дамуының нақты жағдайларын тікелей түрде анықтайды. Технология саласындағы әр түрлі қуат көздерін оңтайландырумен байланысты ғылыми зерттеулер мен жетістіктер қоғамдастықтардың функционалды тәсілдерін анықтап, энергетиканың тұрақты даму болашағын қалыптастырады. Елді индустриялық-инновациялық дамытудың және Астанада «ЭКСПО-2017» халықаралық мамандандырылған көрмесін өткізу жоспарының аясында жаңаша сипат алған «Жасыл экономиканы» игерудегі алғашқы қадамдар жасалды. Елбасы Қазақстан Республикасының Үкіметіне «жасыл» экономикаға көшу стратегиясын дайындауды тапсырды. Стратегияның негізгі әзірлеушісі болып «Назарбаев университеті» ұсынылды. Сондай-ақ, бас кеңесші ретінде халық-аралық McKinsey компаниясы таңдалды. Бұл компания осыған ұқсас зерттеулерді басқа елдерде де жүргізген.

Стратегияны дайындау жұмыстары 3 кезеңнен тұрады. Бірінші кезеңде, Қазақстан экономикасы жан-жақты зерттеледі және «жасыл» экономикаға не үшін көшу керек деген сұраққа жауап береді. Қазір мамандар стратегияны даярлауға көшті және жол картасын дайындап жатыр. Екінші кезеңнің жұмыстары сәуір айында аяқталады деп күтілуде. Осы ретте, «Жасыл экономика» ұғымына түсінік бере кетелік. Алғашқы рет «Жасыл» экономика термині «Жасыл экономика жобасы» (Blueprint for a Green Economy, Pearce et al, 1989) жұмысында қолданылды. Адамдардың өмір сүруі мен дамуы үшін «жасыл» экономикаға көшуді қажет

етеді, яғни бұл болашақ ұрпақтарды экологиялық тәуекелдер мен экологиялық тапшылықтарға апармай, өндірістер-мен байланыстарды, экономикалық қызмет түрлерінің жүйесіне келтіріп, адамдардың әл-ауқатының көтерілуіне алып келуі керек [2].

«Жасыл» экономика – бұл табиғи қорларды тиімді пайдалану есебінен қоғамның әл-ауқатын сақтауға бағытталған, сондай-ақ соңғы пайдалану өнімдерін өндірістік циклге қайтаруды қамтамасыз ететін экономика. «Жасыл» экономика бірінші кезекте, қазіргі уақытта сарқылуға ұшыраған (пайдалы қазбалар – мұнай, газ) ресурстарды үнемді тұтынуға және сарқылмайтын ресурстарды тиімді пайдалануға бағытталған.

Сонымен қатар «Жасыл» экономиканы дамытудың жеті негізгі бағыты айқындалды:

Бірінші бағыт – жаңартылатын энергия көздерін енгізу. Мұнда пайдалы қазбаларды ары қарай сақтау. Біздің мемлекет табиғи қорлары өте бай ел ретінде танылған. Мұнай, газ-бүкіл дүние жүзінде ең ірі энергетикалық қорлардың бірі ретінде сыныпталады, бірақ тіпті олардың өзі уақыты келгенде сарқылады, демек өмір үшін жаңа ресурстар табу қажет. Бұл ретте Қазақстанның жақсы экожүйеге, жер қыртысына және орманға ие болуы айғағы басқа елдер алдындағы өзінің, ұстанымын айтарлықтай арттырады.

Екінші бағыт – тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығындағы энергия тиімділігі. Бұл қалалық тұрғын үй қорының маңызды бөлігі кеңестік дәуірден кейінгі уақытта салынғандықтан, тұрғын үй кешендерінің көпшілігі тиімсіз жылу изоляциялық құрылымдармен және жылумен қамтамасыз ету жүйелерімен жабдықталған, ол маңызды жылу шығындарына алып келеді. Қазіргі уақытта Қазақстанда жылумен қамтамасыз ету аспаптарының жұмысының істен шығуы саласындағы іс-шараларды жүзеге асыратын энергия сервистік компаниялары әрекет етеді.

Үшінші бағыт – ауыл шаруашылығындағы органикалық егін шаруашылығы. Бірінші кезекте бағыттың аталмыш түрі әр түрлі азық қоспаларынан, синтетикалық тыңайту өнімдерінен (пестицидтерден) бас тартуды қарастырады. Дақылдық өсімдіктердің шығымдылығын, өсуін қамтамасыз ету үшін органикалық тыңайтқыштарды пайдалану туралы сөз болып отыр. Ауыл шаруашылығын «көгалдандыру» табиғи қорларға зиян келтірместен, халыққа азық-түлікті қамтамасыз ету, жердің құнарлылығын басқару, суды тиімді пайдалану, өсімдіктер және жануарлар денсаулығын басқару, фермаларды механикаландыру.

Төртінші бағыт – қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру.

Бесінші бағыт – су қорларын басқару жүйелерін жетілдіру. Су адамзаттың өмір сүруін және экожүйелердің тұтастығын қамтамасыз етудің шешуші табиғи құрылымы болып қала береді. Осыған байланысты су қорларын тиімді пайдалану орасан ауқымға ие болатын мәселе болып қала береді.

Алтыншы бағыт – «таза» көлікті дамыту. Қазақстандағы тасымалдардың көпшілігі дизельде/бензинде жүргізіледі. Қазіргі уақытта тасымалдардың басым бөлігі бензин (дизель) негізінде жүзеге асырылады.

Жетінші бағыт – экожүйелерді сақтау және тиімді басқару. Осы бағыттағы қызмет басты түрде біздің елдің бірегей табиғат байлығын сақтауға бағытталған.

Жалпы алғанда, «Жасыл» экономика – Қазақстан қабылдаған халықаралық міндеттемелерге сәйкес және болашақ ұрпақтың мүддесі үшін табиғи шикізат қорларын тиімді және рационалды қолдану арқылы тұрғындардың әл-ауқатының артуына жеткізетін табысты экономика. Электр және жылу энергиясының генерациясы, газ өндіру, су ресурстарын пайдалану, ауыл шаруашылығын тұрақты дамыту, өнеркәсіп қалдықтарын басқару мен тұтыну, көлік және жол инфрақұрылымы «жасыл» экономиканың негізгі секторлары болып саналады. «Жасыл» экономика бұл күрделі сұрақтардың басты шешімі болып табылады. Оны дамыту арқылы зиянды қалдықтардың ауаға таралуын қысқарту, табиғи қорларды үнемдеп тұтыну, энергия тиімділігін арттыруға қол жеткіземіз. Жаңа экономиканың стратегиясы табиғи технологиялардың дамуына инвестицияларды тартып, ел экономикасын жаңа белеске жеткізеді. Экологияға бағытталған жасыл экономиканың жарқын болашағы бар.

Демек, 2017 жылы Отанымыздың жүрегі Астана қаласында өткізілетін «EXPO-2017» халықаралық көрмесінде «Жасыл экономиканың» негізінде жасалған, болашақтың балама энергия көздеріне арналған ірі жобаларымыз мен стратегияларымыз көбейсін.

## ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 ҚР Президентінің баспасөз қызметінің мәлімдемесі. Париж, 22 қараша, 2012.
- 2 Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына «Қазақстан – 2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Жолдауы. - Астана, 14 желтоқсан, 2012.
- 3 Соколова Н. Д. Всемирная выставка – для каждого. – М. : Феникс, 2006. – 124 с.
- 4 Свирина Н. М. История Всемирных выставок / Н. М. Свирина, И. Л. Шолпо. – М.: НЦ ЭНАС, 2003. – 156 с.
- 5 Шаймерденов К. Халықаралық көрмелердің тарихы. – Егемен Қазақстан, 2012, №89.

## ТҮЙІН

В статье говорится о возможности перехода к «зеленой» экономике, нашедшей новое звучание в рамках проведения в Астане международной выставки «EXPO-2017», которая станет первым шагом и катализатором ее реализации. Рассматриваются вопросы стратегии, крупных проектов и основные направления формирования «зеленой» экономики.

## RESUME

The article is about the possibility of moving to a "green" economy that has found a new sound within the framework of the international exhibition "EXPO-2017" in Astana, which will be the first step and the catalyst for its implementation. The issues of strategy, major projects and the main directions of formation of the "green" economy are considered.

ӘОЖ 37.026.9

**Муталова Ж. С.**, техникалық ғылымдар магистрі, аға оқытушы  
**Хайруллина А. С.**, техника және технология магистрі, аға оқытушы  
Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті, Орал к., Қазақстан

**БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН  
ДАМУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ****Аннотация**

Мақалада «шығармашылық қабілет» түсінігі жөнінде қарастырылған, білім алушылардың шығармашылық қабілетін дамытудың педагогикалық-ұйымдастырушылық шарттары ғылыми негізделген.

*Түйін сөздер:* шығармашылық қабілет, дидактика, когнитивтік, креативтілік сапалар, кәсіптік бағдар, тұлғалық бағдар, шығармашылық бағдар.

XXI ғасырда жаңа білім беру парадигмаларының енуіне байланысты күрделі тапсырмаларды шешуге қабілетті, өнімді ойлау мен белсенді қиялдауға бейім шығармашыл тұлға дамыту талабы өсе түсуде.

Ұзақ жылдар бойы білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселесі түрлі ғылым салалары – философия, педагогика, психология, лингвистика т.б. өкілдерінің назарын аударып келеді. Бұл қазіргі қоғамның жаңа мәселелерді қоя білетін, сапалы шешімдер қабылдауға қабілетті, игерген білімін үнемі іске асыруға ұмтылатын белсенді тұлғаларға мұқтаждығының күн санап өсуіне байланысты. Себебі бүгінгі күні талант пен шығармашылық дарындылық – экономикалық өркендеу кепілі.

Қазіргі таңда жалпы білім беру салаларында жағымды өзгерістер және оқыту мен тәрбиелеу ісінің ұтымды жақтары ашылып жатқанымен, білім алушылардың жеке басының шығармашылық жақтарына терең үңіле бермейміз.

*«Шығармашылық қабілет»* ұғымы жалпы *«қабілеттілік»* ұғымынан оның дербес